

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi (KMÜ EFAD)

Karamanoğlu Mehmetbey University Journal of Literature Faculty

E-ISSN: 2667 – 4424

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/efad>

Tür: Araştırma Makalesi
Kabul Tarihi: 12 Nisan 2021

Gönderim Tarihi: 13 Mart 2021
Yayımlanma Tarihi: 13 Mayıs 2021

Atf Künyesi: Tunagür, M. (2021). “Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti’nde Yer Alan Metinlerin ve Resimlerin Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından İncelenmesi”. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 4 (2021 Yunus Emre ve Türkçe Yılı Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Özel Sayısı), 35-44.

DOI: <https://doi.org/10.47948/efad.896330>

YEDİ İKLİM TÜRKÇE ÖĞRETİM SETİ’NDE YER ALAN METİNLERİN VE RESİMLERİN TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Muhammed TUNAGÜR*

Öz

Bu çalışmada Yunus Emre Enstitüsü tarafından hazırlanan Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti’ndeki B1 ve B2 seviyesi ders kitaplarında yer alan okuma metinleri ve metinlerdeki resimlerin toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında incelenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda araştırmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın materyalini Yunus Emre Enstitüsü tarafından hazırlanan Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti’ndeki B1 ve B2 seviyesi ders kitapları oluşturmaktadır. Araştırmanın veri analizinde içerik analiz yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre B1 seviyesi ders kitabında kadın rollerin erkek rollere göre B2 seviyesi ders kitabında ise erkek rollerin kadın rollere göre daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Her iki kitapta kadın ve erkek rollerine yer verilme durumunda ise erkeklerin kadınlara göre daha ön planda olduğu tespit edilmiştir. Ders kitaplarında yer alan okuma metinlerindeki resimlerin cinsiyet rolleri dağılımında, B1 seviyesi kitabında kadın resimlerinin erkek resimlerine göre B2 seviyesi kitabında ise erkek resimlerin kadın resimlerine göre daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. B1 kitabında yer alan okuma metinlerindeki meslek rollerinde kadınların erkeklerle göre B2 kitabındaki okuma metinlerinde ise erkeklerin kadınlara göre daha fazla mesleğe sahip olduğu tespit edilmiştir. Ders kitaplarındaki okuma metinlerinde, cinsiyetlerin olumlu ve olumsuz kişilik özellikleri incelenmiş ve erkeklerin olumlu kişilik rollerinin kadınların olumlu kişilik rollerinden daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın bu sonuçları doğrultusunda birtakım öneriler getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yabancılara Türkçe Öğretimi, Yedi İklim, Toplumsal Cinsiyet Rolü

Examining the Texts and Pictures in the Seven Climate Turkish Teaching Set in Terms of Gender Roles

Abstract

The purpose of this study was to examine the reading texts and imagery in the context of gender roles within the B1 and B2 level textbooks of the Seven Climate Turkish Teaching Set. In this vein, the document analysis method was used to examine the B1 and B2 level textbooks in the Seven Climate Turkish Teaching Set prepared by the Yunus Emre Institute. The descriptive analysis method was used to analyze the data of the study retrieved from the documents. According to the results obtained with the B1 level textbooks, it was found that there was a greater distribution of female gender roles represented in the imagery of the reading texts. At the B2 level, there was a greater distribution of male imagery. In terms of reading texts, at the B1 level it was

* Arş. Gör. Dr., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Ağrı/Türkiye. E-Posta: mutunagur@hotmail.com, Orcid: <https://orcid.org/0000-0002-6427-6431>

found women featured more highly in occupational roles, while the opposite was true for the B2 level. When personality traits of the genders were examined within the reading texts, greater positive/negative traits for men/women were discovered. In the reading texts in the textbooks, the positive and negative personality traits of the genders were examined and it was found that the personality roles of men were more than the personality roles of women. Some suggestions have been made in line with these results.

Keywords: Teaching Turkish to Foreigners, Seven Climates, Gender Role

Giriş

Kişi, doğum itibari ile içinde bulunduğu toplumun değer ve yargıları ile karşılaşır. Büyüme ile birlikte toplumsal birtakım rol ve davranışları benimser. Daha sonra dişilik ve erkeklik üzerinden verilen toplumsal cinsiyet rollerini içselleştirerek başkalarını da yönlendiren bir aracı hâline gelir. Bu aidiyet içerisinde toplumun hem değer yargılarını özümser hem de bu değer yargılarını geleceğe aktaran bir konumda yaşamına devam eder (Güneş, 2008).

Cinsiyet, kadın ve erkeğin biyolojik olarak bir sınıflandırmaya tabi tutulmasından oluşmaktadır. Bu sınıflandırmadan doğan terimlerdeki temsil, her iki cinsiyet türünün biyolojik farklılıklarından kaynaklanmaktadır. Oysa toplumsal cinsiyet, bir kültürün o kültürde yaşayan bireylerini toplumsal roller açısından konumlandırması ile ilgilidir (Kottak, 2002). Toplumsal cinsiyet kavramı, toplumun bireye verdiği görev, sorumluluk ve rollerden oluşur. Bir diğer ifade ile toplumun bireyi nasıl gördüğü, nasıl algıladığı ve bireyden ne beklediği ile ilgilidir (Torgimson ve Minson, 2005; Günindi Ersöz, 2010).

Bir toplumun ve kültürün bireye yüklediği değer ve yargılar, bireyi içinde bulunduğu topluma göre konumlandırmaktadır. Çünkü cinsiyete yönelik bireyin herhangi bir etkisi ve yönlendirmesi yokken toplumsal cinsiyetin oluşmasında toplumsal birçok etken söz konusudur. Toplumun algısı, aile yapısı, kültür, çevre, sosyal ilişkiler ve eğitim durumu gibi faktörler bireylerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bakış açısını, tutumunu ve yönlendirmelerini doğrudan etkilemektedir.

Toplumsal cinsiyetle ilgili algı ve tutum bebeklik dönemi itibari ile başlamakta, çevre ve ailenin de etkisiyle şekillenmektedir. Aile ve çevrenin toplumsal cinsiyete yönelik bakış açılarındaki yaklaşımı, çocukların cinsiyet rollerine dayalı bir kalıbın içinde yaşamalarına zemin hazırlamaktadır. Bu durumda çocukların belirli bir çevrede ve belirli bir kalıbın içerisinde büyümeleri ve bu doğrultuda yaşamlarını sürdürmeleri beklenmektedir. Aynı zamanda bebeklik ve çocukluk sürecinde birey, toplumsal cinsiyet rollerini bilinçsiz bir biçimde sözle ifade edilmeyen işaret ve sembollerle öğrenmektedir. Örneğin, bir kızın ya da erkeğin giyinme şekli, saç biçimleri bir çocuğa görsel işaret sunmaktadır. Aşağı yukarı iki yaş civarında olan çocuklar, kendi cinsiyetlerine ait farkındalığa sahipken toplumsal cinsiyete ilişkin farklılığı anlayamamaktadırlar. Ayrıca ilerleyen yıllarda çocuklar, karşılaştıkları resimler ve öykülerde kadın ve erkek rollerine ilişkin imge, sembol ve işaretlerle de sıklıkla karşılaşmaktadırlar (Giddens, 2008).

Toplumsal cinsiyet rollerinin benimsetildiği ve kız ile erkek çocukların bu rollere ilişkin algılarının ve beklentilerinin değiştirilebildiği yerlerden biri de okullardır. Okullar toplumsallaşmanın ve iletişimin etkili olduğu alanlardandır. Bu işlevi tam ve etkin olarak yapabilmek için kullanılan en önemli materyal de hiç şüphesiz ders kitaplarıdır. Ders kitapları, hem programda yer alan kazanımları hem de okul dışındaki değer yargılarını öğretmede kullanılan en etkili araçlardan biridir. Ders kitapları aracılığı ile öğrenciler toplumsal cinsiyet rollerine uygun davranışlara yönlendirilmekte, bu rollere ilişkin değer yargıları nesillere aktarılmaktadır (Dökmen, 2010; Kuzgun ve Sevim, 2004). Çünkü ders kitapları hızla değişen dünyada nitelikli bir eğitimin verilmesinde ve öğrencilerin eğitim süreçlerine doğrudan etki eden en önemli materyallerden biri olmaya devam etmektedir (Çakır, 2013).

Ders kitaplarında yer alan görsellerdeki erkek ve kadın rolleri ve sunuluş biçimleri, öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerini etkilemektedir. Bu kitaplarda yer alan kadın ve erkek rollerinin temsil biçimleri, çocukların zihin dünyalarında ve algılarında önemli bir rol oynamaktadır. Çünkü ders kitaplarında yer alan metinler ve görsellerde bulunan açık ve örtük iletiler, kız ve erkek öğrencilerin tutumlarını, davranışlarını, algılarını, söylemlerini, meslek seçimlerini, beklentilerini, duygularını ve düşüncelerini doğrudan

etkilemektedir. Öğrenciler, ders kitaplarında yer alan metinlerdeki ve görsellerdeki kahramanlarla kendilerini karşılaştırmakta ve özdeşleştirmektedirler. Kitaplarda yer alan iletilerden hareketle kendi karakter ve kişiliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunmaktadırlar (Kırbaçoğlu ve Eyüp, 2011). Örneğin, kitaplarda yer alan metinler ile görsellerde, erkekler genel olarak güç gerektiren bağımsızlık ve macera türü durumlar ile ilgiliyken, kadınlar ise ev işleri (temizlik, yemek yapma) ile ilgilidir. Kitapların çoğunda kadınların bu rol biçimlerinde yansıtıldığı görülmektedir (Vannicopoulou, 2004). Görüldüğü üzere ilk olarak ailede başlayan toplumsal cinsiyet algısı çevre ve okul hayatının başlamasıyla da arkadaşların ve öğretmenlerin tutum ve davranışları ile şekillenmektedir. Özellikle eğitim kurumları toplumsal cinsiyet algısının ve rollerinin pekiştirildiği ya da bu rollerin yeniden biçimlendirildiği yerlerdir (Yorgancı, 2008).

Okullar öğrencilerin toplumsal cinsiyet algılarına ilişkin bakış açılarını ve tutumlarını olumlu-olumsuz etkileyerek düşünce yargılarını şekillendiren yerlerdir. Bu nedenle okullarda ve ders kitaplarında cinsiyetçi söylemlerin yer alması, vurgulanması ve pekiştirilmeye çalışılması öğrencilerin iletişimlerini, özsaygılarını, özgüvenlerini, hayallerini ve başarılarını olumsuz olarak etkileyebilir. Bu nedenle ders kitaplarının cinsiyetçi söylemden uzak metinlerden ve görsellerden oluşması oldukça önem taşımaktadır.

Ders kitapları, yabancı dil öğretiminde ders içinde ve ders dışında etkin kullanılan materyallerden biridir. Bu materyaller aracılığı ile aynı zamanda kültür aktarımı da yapılmaktadır. Kültür aktarımı yapılırken aynı zamanda o toplumun bakış açısı, değer ve yargıları da hedef kitleye iletilmektedir. İletilerden biri de toplumsal cinsiyete ilişkin değer yargısıdır. Bu nedenle ders kitapları aracılığı ile gerçekleştirilen bu aktarımda açık ya da örtük cinsiyetçi söylemlerin ve görsellerin yer almamasına dikkat edilmesi gerekmektedir (Yeşilyurt ve Gülle, 2019).

Öğrencilerin en çok yararlandığı kaynaklardan biri ders kitapları olduğu için metinlerde yer alan toplumsal cinsiyet ifadeleri özellikle gelişim çağında bulunan bireylerde kalıcı davranışlara dönüşebilir. Bu doğrultuda okutulan ders kitaplarının toplumsal cinsiyet rolleri açısından bir ölçüte sahip olması gerekmektedir. Bu kapsamda araştırmada Yunus Emre Enstitüsü tarafından hazırlanan Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti'ndeki B1 ve B2 seviyesi ders kitaplarında yer alan okuma metinleri ve metinlerdeki resimlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda şu sorulara cevap aranmıştır:

- B1 ve B2 seviyesi ders kitaplarında metinlerdeki cinsiyet dağılımları ne düzeydedir?
- B1 ve B2 seviyesi ders kitaplarında yer alan resimlerdeki cinsiyet dağılımları ne düzeydedir?
- B1 ve B2 seviyesi ders kitaplarında meslek rol dağılımları cinsiyet açısından nasıldır?
- B1 ve B2 seviyesi ders kitaplarında cinsiyetlerin kişilik rolleri nasıl şekillenmiştir?
- B1 ve B2 seviyesi ders kitaplarında cinsiyetlerin eylemleri, faaliyet ve sorumlulukları nasıldır?

Yöntem

Araştırmada, Yunus Emre Enstitüsü tarafından hazırlanan Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti'ndeki B1 ve B2 seviyesi ders kitaplarında yer alan okuma metinleri ve metinlerdeki resimler toplumsal cinsiyet rolleri kapsamında incelenmiştir. Araştırma, doküman incelemesi yöntemi kullanılarak yapılmıştır. "Doküman incelemesi araştırılması hedeflenen olgu veya olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Doküman incelemesi veya analizi tek başına bir araştırma yöntemi olabildiği gibi, diğer nitel yöntemlerin kullanıldığı durumlarda ek bilgi kaynağı olarak da işe yarayabilir" (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Araştırmanın verileri, Yedi iklim Türkçe Öğretim Seti'nde bulunan B1 ve B2 seviyesi kitaplarda yer alan okuma metinlerinden elde edilmiştir. Araştırmanın verileri; toplumsal cinsiyet, cinsiyetlerin kişilik rolleri, meslekler ve eylemler gibi konu başlıkları göz önünde tutularak içerik analizi yoluyla analiz edilmiştir.

Araştırmanın Materyali

Araştırmanın materyalini Yunus Emre Enstitüsü tarafından hazırlanan Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti'ndeki B1 ve B2 seviyesi ders kitapları oluşturmaktadır.

Verilerin Analizi

Bu çalışmada Yunus Emre Enstitüsü tarafından hazırlanan Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti'ndeki B1 ve B2 seviyesi ders kitaplarında yer alan okuma metinleri ve metinlerdeki resimler, içerik analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Bu analiz türünde amaç, elde edilen verileri açıklayacak kavram ve bağlantılara ulaşmaktır. İçerik analizi ile birbirine benzeyen veriler belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirilerek okurların anlayabileceği bir şekilde yorumlanarak sunulur. (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Araştırmada ders kitapları incelenerek metinlerde ve görsellerde yer alan toplumsal cinsiyet rolleri belirlenmiş ve bu roller frekans ve yüzdelerle verilerek sunulmuştur.

Bulgular

Bu bölümde B1 ve B2 seviyesinde bulunan ders kitaplarındaki okuma metinlerinde tespit edilen cinsiyet rolleri, resimlerin cinsiyet dağılımı, cinsiyetlerin meslekleri, kişilik rolleri, eylemleri hakkında bulgular yer almaktadır.

Yedi iklim Türkçe Öğretim Seti B1 ve B2 seviyesi ders kitaplarında yer alan okuma metinleri incelenmiştir. İncelenen metinlerde geçen cinsiyet rolleri ile ilgili bilgilere Tablo 1'de yer verilmiştir.

Tablo 1. Cinsiyet rollerinin dağılımı

Ders Kitapları	Kadın		Erkek		Toplam
	f	%	f	%	
B1 Seviyesi	48	52,17	44	47,83	92
B2 Seviyesi	21	28,0	54	72,0	75
Toplam	69	100	98	100	167

Tablo 1'e bakıldığında B1 kitabında bulunan kadın ve erkek rollerinin sayısı 92; B2 kitabında ise 75 olarak bulunmuştur. B1 seviyesi ders kitabında, kadın rollerine yer verilme oranı %52,17 iken erkek rollerine yer verilme oranı %47,83'tür. B2 seviyesi ders kitabında ise kadın rollerine yer verilme oranı %28,0 iken erkek rollerine yer verilme oranı %72,0'dır. Bu bulgulara göre B1 kitabında, kadın rollerin erkek rollere göre daha fazla olduğu; B2 kitabında ise kadın rollerin erkek rollere göre daha az olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca her iki kitabın toplamda kadın ve erkek rollerine yer verilme durumlarına bakıldığında, erkeklerin kadınlara göre daha fazla ön planda tutulduğu söylenebilir.

Ders kitaplarındaki okuma metinlerinde yer alan resimlerin cinsiyete göre dağılımları incelenmiştir. İncelenen metinlerde yer verilen kadın ve erkek resimleri ile ilgili bilgiler Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Resimlerin cinsiyet rolleri dağılımı

Ders Kitapları	Kadın İçerikli Resimler	Erkek İçerikli Resimler	Toplam
B1 Seviyesi	62	53	115
B2 Seviyesi	43	55	98
Toplam	105	108	203

Tablo 2'ye bakıldığında, B1 kitabında kadın resimlerin (N=62) erkek resimlere (N=53) göre daha fazla olduğu; B2 kitabında ise kadın resimlerin (N=43) erkek resimlere (N=55) göre daha az olduğu görülmektedir. Ayrıca her iki ders kitabındaki okuma metinlerinde yer verilen resimlerin toplamına bakıldığında ise kadın resimler ile erkek resimlerin sayılarının birbirine yakın olduğu görülmektedir.

Ders kitaplarındaki okuma metinlerinde geçen meslek rolleri incelenmiştir. İncelenen meslek rollerinin cinsiyete göre dağılımları Tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 3. Meslek rollerinin dağılımı

Meslekler	B1 Seviyesi		B2 Seviyesi		Toplam	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
1. Akademisyen / Uzman		1		2		3
2. Asker		1				1
3. Avukat	1				1	
4. Bilim adamı/ Bilgin/ Düşünür /Dahi / Mucit/ Yazar	1	2	1	10	2	10
5. Ciltçilik	1	1			1	1
6. Çiftçi		2				2
7. Çömlekçilik				2		2
8. Devlet adamı (Padişah, Cumhurbaşkanı, Kral, Vezir)		6		5		11
9. Doktor				1		1
10. Emekli		1		1		2
11. Ev hanımı	9		7		16	
12. Garson				1		1
13. Gazeteci		2			2	
14. Hattat	1				1	
15. Heykeltıraş				1		1
16. İşçi				3		3
17. İş adamı	1			1	1	1
18. İş kadını	1		1		2	
19. İşsiz	2				2	
20. Mimar	1			3	1	3
21. Müdür	2				2	
22. Mühendis				1		1
23. Müşavir				1		1
24. Müzisyen / Ozan / Piyanist	1	3		1	1	4
25. Oyuncu / sanatçı	1	1			1	2
26. Öğrenci	14	7	8	7	22	14
27. Öğretmen	2	3		2	2	5
28. Psikolog				1		1
29. Radyo sunucusu			1		1	
30. Ressam		1		2	1	2
31. Sahaf			1			1
32. Sekreter	1	1			1	1
33. Sporcu (Atlet, Su kayakçısı, bisiklet yarışçısı, deniz sporcuları, dağcı)	2	6	1	2	3	8
34. Teknisyen				1		1
35. Tellal		1				1
Toplam	41	39	20	48	63	84

Tablo 3'e bakıldığında, ders kitaplarında 35 farklı meslek türüne yer verildiği görülmektedir. Her iki ders kitabında, cinsiyetlerin meslek rolleri dağılımlarına bakıldığında, toplamda erkeklerin 84; kadınların 63 meslek rolleri olduğu görülmektedir. Ayrıca B1 kitabında kadınların meslek rollerinin toplamı 41 iken erkeklerin 39 olduğu; B2 kitabında ise kadınların meslek rollerinin toplamı 20 iken erkeklerin 48 olduğu tespit edilmiştir. B1 kitabında meslek rolleri bakımından kadınların erkeklere göre daha fazla meslek rolüne sahip olduğu; B2 kitabında ise kadınların erkeklere göre daha az meslek rolüne sahip olduğu görülmektedir.

Ders kitaplarında en fazla yer verilen bazı meslek rollerinin öğrenci, ev hanımı, bilim adamı/ yazar, devlet adamı, sporcu ve öğretmen olduğu görülmektedir. Cinsiyetlerin meslek rolleri dağılımına bakıldığında, kadınların öğrenci ve ev hanımı rollerinin daha fazla olduğu; erkeklerin öğrenci, devlet adamı, bilim adamı / yazar, sporcu gibi rollerinin daha fazla olduğu görülmektedir.

Ders kitaplarındaki okuma metinlerinde geçen cinsiyetlerin kişilik rollerinin dağılımına bakılmıştır. İncelenen metinlerde cinsiyetlerin olumlu ve olumsuz kişilik rollerinin dağılımları Tablo 4 ve Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 4. Olumlu kişilik rollerinin dağılımı

Olumlu Roller	B1 Seviyesi		B2 Seviyesi		Toplam
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	
1. Âdil		1		3	4
2. Azimli / Gayretli	1	4	3	8	16
3. Başarılı	4	9		2	15
4. Bilgili				2	2
5. Cesaretli		1			1
6. Çalışkan	5	5	1	5	16
7. Duyarlı	2				2
8. Dürüst		2			2
9. Düşünceli		1	2		3
10. Fedakâr	1		1		2
11. Gururlu		1		1	2
12. Güler yüzlü	3		1		4
13. Güvenilir		2		1	3
14. Heyecanlı	1	2	2	2	7
15. Hoşgörülü	1		2		3
16. İstekli / Arzulu	1		1	1	3
17. Kararlı		2		2	4
18. Kendine güvenen		3		2	5
19. Koruyucu	1		1		2
20. Lider		2		2	4
21. Maceracı		2	1	3	6
22. Meraklı	5	4			9
23. Merhametli		1	1	1	3
24. Mutlu	5	5	2	1	13
25. Mütevazı / Alçakgönüllü	1	4	1		6
26. Öğüt verici / Yönlendirici		1	1	1	3
27. Sabırlı	1	1	3	1	6
28. Samimi	3	1		1	5
29. Sanatsever	2			1	3
30. Saygılı				2	2
31. Saygın	1	1	1	2	5
32. Sevecen	5	4	3	3	15
33. Sorumluluk sahibi	1	1	1		3
34. Umutlu	1	1	1		3
35. Üretken				1	1
36. Yetenekli / Becerikli	1	1		6	8
37. Zeki		1		4	5
<i>Toplam</i>	46	63	29	58	196

Tablo 4'te B1 ve B2 ders kitabında tespit edilen 37 farklı olumlu kişilik rolleri olduğu görülmektedir. Her iki ders kitabındaki okuma metinlerinde, erkeklerin kişilik rolleri; kadınların kişilik rollerine göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Kitaplarda en çok görülen bazı kişilik rollerinin *çalışkan*, *azimli*, *başarılı*, *sevecen* ve *mutlu* olduğu görülmüştür. Ayrıca incelenen kitaplarda, kadınlara *meraklı*, *mutlu*, *sevecen*, *çalışkan* gibi olumlu kişilik rolleri yüklenirken erkeklere *azimli*, *başarılı*, *yetenekli*, *çalışkan*, *zeki* gibi olumlu kişilik rolleri yüklendiği tespit edilmiştir.

Tablo 5. Olumsuz kişilik rollerinin dağılımı

	B1 Seviyesi		B2 Seviyesi		Toplam
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	
<i>Olumsuz Roller</i>					
1. Acımasız		1		1	2
2. Arabozucu	1				1
3. Bencil		1		1	2
4. Dedikoducu	1				1
5. Dikkatsiz	1				1
6. Endişeli	1	1		1	3
7. Gaddar / Zalim	1	1		1	3
8. Hilekâr	1				1
9. İnatçı		1			1
10. Karamsar			1	1	2
11. Küskün	1	1			2
12. Mutsuz	1	2		2	5
13. Şikâyetçi	1				1
14. Umutsuz		1			1
<i>Toplam</i>	9	9	1	7	26

Tablo 5'te B1 ve B2 ders kitabında 14 farklı olumsuz kişilik rollerinin olduğu görülmektedir. B1 kitabında kadın ve erkeklerin olumsuz kişilik rollerinin aynı sayıda olduğu; B2 kitabında ise erkeklerin kadınlara göre olumsuz kişilik rollerinin daha fazla olduğu görülmektedir. Ayrıca her iki kitapta yer alan *mutusuz, endişeli, zalim, karamsar* gibi bazı olumsuz kişilik rollerinin olduğu tespit edilmiştir.

Ders kitaplarındaki okuma metinlerinde yer alan eylemlerin cinsiyet rollerine dağılımları incelenerek Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. Eylemlerin cinsiyet rollerine göre dağılımları

Eylemler	B1 Seviyesi		B2 Seviyesi	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
<i>Aile Yaşamıyla İlgili</i>				
Yemek yapmak	✓		✓	
Temizlik yapmak	✓		✓	
Evlenmek	✓	✓		
Emekli hayatı	✓	✓		
Aile arası yardımlaşma	✓	✓	✓	✓
Çocuğuna yardım	✓	✓	✓	✓
Sohbet etme	✓	✓	✓	✓
Çocuğa ad koyma			✓	✓
Yaşlılara yardım etme			✓	✓
Çocukla ilgilenmek	✓	✓	✓	✓
Misafir ağırlama			✓	
<i>Arkadaşlık İlişkileriyle İlgili</i>				
Sohbet etme	✓	✓	✓	✓
Birbirine yardım etme	✓		✓	
Tartışma	✓	✓		
Birlikte hareket etme	✓	✓	✓	✓
<i>Eğitim Faaliyetleriyle İlgili</i>				
Öğrencilere rehber olmak		✓		✓
Ders çalışmak	✓	✓	✓	✓
Sınavlara hazırlanma	✓	✓	✓	
Motive etme	✓	✓	✓	
Çocuğu ödüllendirme	✓			✓
Kitap okuma	✓	✓		

Türkçe öğrenmeye çalışma	✓	✓		
Roman, hikâye vb. yazılar yazma			✓	✓
<i>İş Hayatıyla İlgili</i>				
Reklamlarda oynama		✓	✓	✓
İş aramak	✓		✓	
İş başvurusu kabul etme	✓			
Servis görevi		✓		
İş memnuniyeti	✓			
İnsanları bilgilendirme	✓	✓	✓	✓
İşini eksiksiz yapma		✓		✓
<i>Spor ile İlgili</i>				
Dağa tırmanma		✓		
At biniciliği		✓		
Su kayağı		✓		
Dünya turu				✓
Bisiklete binme	✓	✓		✓
<i>Sanat, Müzik vb. ile İlgili</i>				
Gitar çalmak	✓			
Türkü söylemek		✓		✓
Resim yapma		✓		
Sinemaya gitme	✓			✓
Piyano çalma	✓			
Dünya rekoru kırma	✓	✓		✓
<i>Kültürel Faaliyetlerle İlgili</i>				
Düğün geleneğini anlatma	✓			
Buluş, keşif vb.		✓		✓
Unutulmaya yüz tutmuş meslekleri tanıtmak				✓

B1 ve B2 seviyesi ders kitaplarında yer alan okuma metinlerinde; aile yaşamı, arkadaşlık ilişkileri, eğitim faaliyetleri, iş hayatı, spor, müzik ve kültürel faaliyetlerle ilgili eylemler tespit edilmiştir. Bu eylemlerin cinsiyet rollerine ilişkin dağılımlarına bakıldığında kadınların aile yaşamı, sanat ve müzik vb. ile ilgili eylemlerde; erkeklerin ise iş hayatı, spor ile ilgili eylemlerde daha fazla yer aldığı tespit edilmiştir.

Ders kitaplarında kadın cinsiyetin bütün alanlarla ilgili eylemleri bulunmaktadır. Nitekim kitaplarda kadınların sadece ev temizliği, yemek yapma rolleri ve eylemlerinin yanında iş arama, bisiklete binme, piyano çalma, dünya rekoru kırma, yazarlık yapma gibi eylemleri olduğu tespit edilmiştir. Erkeklerin de ev hayatındaki sorumluluklarına, çocuk bakımına ve ev işlerine yardım etme gibi eylemlerinin olduğu görülmüştür. Ayrıca ders kitaplarında; eğitim faaliyetlerine, aile yaşamına ve daha çok hayatı anlamaya, kültürel faaliyetlere nasıl katılacağına ve nasıl iş bulacağına ilişkin eylemlerin sıkça yer verildiğine rastlanmıştır.

Sonuç ve Tartışma

Yunus Emre Enstitüsü tarafından hazırlanan Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti'ndeki B1 ve B2 seviyesi ders kitaplarının toplumsal cinsiyet rolleri açısından incelendiği bu çalışmada farklı sonuçlara ulaşılmıştır.

B1 seviyesi ders kitabının cinsiyet rolleri dağılımında kadın rollerin erkek rollere; B2 seviyesi ders kitabında ise erkek rollerin kadın rollere göre daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca her iki kitabın kadın ve erkek rollerine yer verilme durumlarında ise erkeklerin kadınlara göre daha ön planda olduğu tespit edilmiştir. Alan yazında toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin araştırmalar bulunmaktadır. Çeçen (2015) araştırmasında Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde toplumsal cinsiyet rollerine yer verilme durumunu incelemiş ve metinlerde erkek tasvirine daha fazla oranda yer verildiği ve erkekle kadın arasındaki eşitlik ilkesinin yeterince dikkate alınmadığı sonucuna ulaşmıştır. Kırbasoğlu Kılıç ve Eyüp (2011) tarafından 6. sınıf ders kitapları toplumsal cinsiyet açısından incelenmiş ve kitaplarda erkeklerin kadınlardan daha fazla

yer aldığı, mesleki rollerde erkeklerin kadınlara göre çeşitli meslek ve rollerde oldukları, kadınların zayıf, erkeklerin ise güçlü bireyler olarak gösterildiği sonucuna ulaşmışlardır. Araştırmalardan elde edilen bu sonuçların çalışmanın sonuçları ile benzer olduğu görülmektedir. Yeşilyurt ve Gülle (2019) ise bu araştırmanın sonucundan farklı olarak İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1 Ders Kitabı ile Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe A1 Ders Kitaplarının cinsiyet yaklaşımında eşitsizlik görülmediği ve hedef dili öğrenen kitleye olumsuz herhangi bir tutum ve davranış kazandırmayacağı sonucuna ulaşmıştır.

Ders kitaplarında yer alan okuma metinlerindeki resimlerin cinsiyet rolleri dağılımında, B1 seviyesi kitabındaki kadın resimlerin erkek resimlere göre B2 seviyesi kitabında ise erkek resimlerin kadın resimlerine göre daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Her iki ders kitabındaki okuma metinlerinde yer verilen resimlerin toplamına bakıldığında ise kadın resimler ile erkek resimlerin sayılarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Ders kitaplarındaki görsellerin cinsiyet bağlamında ele alındığı çalışmalar bulunmaktadır. Yapılan araştırmalar sonucunda kitaplarda yer alan görsellerde erkek temsil oranının oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Yorgancı (2008) çalışmasında kadın görsellerin erkek görsellerden sayıca daha az yer aldığı sonucunu elde etmiştir. Özkan (2013) ise yaptığı çalışmada benzer sonuçlara ulaşmış, kitaplarda yer alan erkek görsellerin kadın görsellere göre daha fazla yer verildiği sonucuna ulaşmıştır. Yeşilyurt ve Gülle (2019) de yabancılar Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki resimlerin cinsiyete göre incelediği araştırmasında erkek ve kadın görsellerindeki sayıların kitaplara göre farklılık gösterdiği sonucuna ulaşmıştır.

B1 ve B2 seviyesi ders kitaplarında öğretmen, akademisyen, çiftçi, ev hanımı, avukat, psikolog ve doktor gibi birçok türden mesleğe yer verildiği tespit edilmiştir. B1 kitabındaki okuma metinlerindeki meslek rollerinde, kadınların erkeklere göre; B2 kitabındaki okuma metinlerinde ise erkeklerin kadınlara göre daha fazla mesleğe sahip olarak yansıtıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca kitaplardaki okuma metinlerinde en çok geçen meslek rollerinin öğrenci, ev hanımı, bilim adamı / yazar, devlet adamı, sporcu ve öğretmen olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yeşilyurt ve Gülle (2019) araştırmalarında kitapların tamamında erkeklerin çalışma ortamlarında kadınlardan daha çok yer aldığını ve kadınların erkeklerden daha çok ev ortamında buldukları sonucuna ulaşmıştır.

Ders kitaplarındaki okuma metinlerinde, cinsiyetlerin olumlu ve olumsuz kişilik özellikleri incelenmiştir. Bu incelemenin sonucunda, her iki kitaptaki okuma metinlerinde erkeklerin kişilik rollerinin kadınların kişilik rollerinden daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca incelenen kitaplarda, kadınlara *meraklı, mutlu, sevecen, çalışkan* gibi; erkeklere de *azimli, başarılı, yetenekli, çalışkan, zeki* gibi olumlu kişilik rolleri yüklendiği görülmüştür. Cinsiyetlerin olumsuz kişilik rollerinde ise kadın ve erkeklerin *mutsuz, endişeli, zalim, karamsar* gibi bazı olumsuz kişilik rollerinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

B1 ve B2 seviyesi ders kitaplarında yer alan okuma metinlerinde kadın ve erkek rollerinin yaptığı eylemler incelenmiştir. Bu incelemede; aile yaşamı, arkadaşlık ilişkileri, eğitim faaliyetleri, iş hayatı, spor, müzik ve kültürel faaliyetlerle ilgili eylemler tespit edilmiştir. Kadınların aile yaşamı, sanat ve müzik vb. ile ilgili eylemlerde; erkeklerin ise iş hayatı, spor ile ilgili eylemlerde daha fazla yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Yeşilyurt ve Gülle (2019) araştırmalarında kadınların genelde yemek pişirme, temizlik ve alışveriş yapmak gibi eylemleri erkeklerin ise daha çok aileyi kontrol etme ve yönetme gibi eylemlerinin ön plana çıktığı bulgusuna ulaşılmıştır. Alan yazındaki bu araştırmanın çalışmanın bulguları ile örtüştüğü görülmektedir.

Yunus Emre Enstitüsü tarafından hazırlanan Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti'ndeki B1 ve B2 seviyesi ders kitaplarında yer alan metinler ve metinlerdeki resimlerin toplumsal cinsiyet rolleri açısından incelendiği bu çalışmada, metin ve görsellerde erkeklere daha çok yer verildiği ve erkek ağırlıklı bir söylemin ve yaklaşımın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Hedef dili öğrenen yabancıların dili öğrenirken kültürü de öğrendiği bilinen bir gerçektir. Bu nedenle dili öğrenen bireylerin hedef dilin kültürüne ve toplumuna ilişkin yanlış bir kanıya varmaması için dil öğrenme materyalleri olan ders kitaplarının bu doğrultuda hazırlanması önem taşımaktadır. Bu doğrultuda birtakım öneriler getirilmiştir.

- Hedef dilin öğretiminde metinlerin ve görsellerin seçiminde cinsiyetçi bir yaklaşımdan uzak durulmalı ve bu doğrultuda kadın ve erkeğin eşit bir şekilde yansıtılmasına dikkat edilmelidir.

- Metinlerde yer alan kahramanları yansıtan cinsiyet rollerinin eşit olmasına özen gösterilmelidir.
- Bu araştırma Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti'ndeki B1 ve B2 seviyesi ile sınırlıdır. Diğer seviyeler ve yabancılara Türkçe öğretimi için hazırlanan diğer kitaplar incelenebilir.
- Hedef dili öğrenen öğrencilerden bu konuya ilişkin daha derinlemesine araştırmalar yapılarak görüşleri alınabilir.

Kaynakça

- Çakır, P. (2013). Türkçe ders kitaplarındaki öykülerin çocuğa görelilik ilkesi açısından incelenmesi. *Turkish Studies, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, ISSN: 1308-2140, (Prof.Dr. Âmil Çelebioğlu Armağanı), Volume, 8(1), Winter, 2013, www.turkishstudies.net, http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.4249, p. 1171-1180.
- Çeçen, M. A. (2015). Türkçe ders kitaplarında toplumsal cinsiyet rolleri. Duygu, U. ve Ahmet, B. (Ed.), *Akademik hayatının 25. yılında Türkçe eğitimi alanının ilk profesörü Murat Özbay'a Armağan* içinde Ankara, Pegem, 211-228.
- Dökmen, Z. Y. (2010). *Toplumsal Cinsiyet Sosyal Psikolojik Açıklamalar*, İstanbul, Remzi Kitapevi.
- Giddens, A. (2008). *Sosyoloji*. İstanbul, Kırmızı Yayınları.
- Güneş, Ö. (2008). Ders kitaplarında toplumsal cinsiyet ayrımı. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*. (19) 2.
- Günindi Ersöz, A. (2010). Türk Atasözleri ve deyimlerinde kadına yönelik toplumsal cinsiyet Rollerini. *Gazi Türkiyat*, 6, 167-181.
- Kırbaçoğlu Kılıç, L. & Eyüp, B. (2011). İlköğretim Türkçe ders kitaplarında ortaya çıkan toplumsal cinsiyet rolleri üzerine bir inceleme. *ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 3 /2, 129-148.
- Kottak, C. P. (2002). *Antropoloji -İnsan Çeşitliliğine Bir Bakış-*. Ankara, Ütopya Yayınları.
- Kuzgun, Y. & Sevim, S. A. (2004). Kadınların çalışmasına karşı tutum ve dini yönelim arasındaki ilişki. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37 (1), 14-27.
- Özkan, R. (2013). İlköğretim ders kitaplarında kadın figürü. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6 (5), 617-631.
- Torgrimson, B.N. & Minson, C.T. (2005). Sex and Gender: what is the difference?. *Journal of Applied Physiology*. 99, 785-787.
- Vannicopoulou, A. & Yeşiltuna, D. (2004). Resimli çocuk kitaplarında kadın karakterler. *Ege Eğitim Dergisi*. 2, 65-73.
- Yeşilyurt, E. & Güllü, Z. (2019). Yabancılara Türkçe öğretiminde kültür aktarımının başka bir boyutu: ders kitaplarının cinsiyet tercihi açısından incelenmesi. *ZfWT*. 11, 2, 213-233.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara, Seçkin Yayınları.
- Yorgancı, F. (2008). *İlköğretim ders kitaplarında toplumsal cinsiyet rollerinin inşası*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.